

MINISZTERELNÖKSÉG
KÖZIGAZGATÁSI ÁLLAMTITKÁR

**Dr. Sulyok Tamás úr,
az Alkotmánybíróság elnöke és**

Tárgy: IV/01155/2020. számon folyamatban
lévő alkotmányjogi panasz

Iktatószám: JHÁT-PDF/215/15/2020

**Dr. Bitskey Botond úr,
az Alkotmánybíróság főtítkára
részére**

Alkotmánybíróság

Budapest
Donáti utca 35-45.
1015

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Főtítkár Úr!

Az Alkotmánybíróság honlapjára felkerült a IV/01155/2020. számú indítvány, melyben az indítványozó az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény (a továbbiakban: At.) az egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyonszállításról szóló 2020. évi XXX. törvény (a továbbiakban: Módtv.) 33. §-ával megállapított, illetve módosított rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kéri az Alkotmánybíróságtól.

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 57. §-ának (1b) bekezdésében foglaltak alapján az ügyel kapcsolatos álláspontomról az alábbiakban tájékoztatom a tisztelt Alkotmánybíróságot.

1. A befogadhatóság körében megjegyzem, hogy az indítványban foglaltak szerint a nyilvántartott adatot illetően konkrét jogsérelem – az adat nem kívánt módosítása – nem következett be, ezért álláspontom szerint az indítvány visszautasításának van helye. Amennyiben az Alkotmánybíróság a fentiek ellenére az indítvány befogadhatósága mellett döntene, az alábbi észrevételeket teszem.

2. Magyarországon az állami anyakönyvezés alapjait az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvénycikk teremtette meg, melynek 1. §-a értelmében a törvénycikk szerinti állami anyakönyvek a születések, házasságok és halálesetek közhitelű nyilvántartására és tanúsítására szolgáltak. Az At. a korábban hatályos szabályozással, az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelettel egyezően – a családjog anyagi jogi szabályai szerint az ember családi kapcsolatait

meghatározó, – a születéssel, a házasságkötéssel, a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésével, valamint a halálessel összefüggő, törvényben meghatározott adatokat, illetve az ezekkel kapcsolatos változásokat határozza meg olyan adatként, amelyet az anyakönyvnek tartalmaznia kell. Az anyakönyv deklaratív hatályú nyilvántartás, arra szolgál, hogy a törvényben meghatározott anyakönyvi eseményeket, illetve az azokkal kapcsolatos adatokat regisztrálja, továbbá ellenkező bizonyításig közhitelűen tanúsítsa a benne foglalt adatok alapjául szolgáló, már bekövetkezett események megtörténtét.

A Módtv.-vel módosított At. 2020. május 29-étől bevezette a születési nem fogalmát. A születési nem eszerint az elsődleges nemi jelleg, illetve kromoszóma alapján meghatározott biológiai nemet foglalja magában. A módosítás – figyelemmel az állami anyakönyvezés elsődleges céljára – egyértelmű helyzetet teremtett azáltal, hogy az anyakönyv a biológiai nemből levezetett születési nemet tartja nyilván.

Az anyakönyvvezető a nemre vonatkozó adatot orvostudományi ismeretekkel rendelkező egészségügyi szakember által bejelentett adattal veszi nyilvántartásba. A nemre vonatkozó adat bejegyzése tehát orvostudományi alapokon nyugvó ténykérdés, vagyis mind a gyermek nemét megállapító orvos részéről, mind az anyakönyvi bejegyzést teljesítő anyakönyvvezető részéről hiányzik a mérlegelés, valamint a szubjektív megítélés lehetősége. A nem meghatározása tehát attól függ, hogy az adott természetes személy melyik nem alapvető biológiai ismertetőjegyeivel (nemi jelleget meghatározó külsődleges és belső jegyek, illetve kromoszóma) rendelkezik.

A biológiai értelemben vett nem az orvostudomány jelenlegi állása szerint nem változtatható meg. Orvostudományi megközelítésből vizsgálva megállapítható, hogy egy biológiaiilag férfinak vagy nőnek született személy a nemi átalakító műtétet követően sem válik biológiaiilag ellenkező nemű személlyé. Tekintve, hogy a biológiai nem megváltoztatása orvostudományi szempontból nem lehetséges, így a jogalkotó az anyakönyvi nyilvántartásba bejegyzett és az ellenkező bizonyításig közhitelűen tanúsított adatok megváltoztatását sem tehetné lehetővé, az ugyanis a tudományos tényhelyzettel ellentétes eredményre vezethetne. Ezzel összefüggésben fontos utalni rá, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésének kibontásakor többször rámutatott, hogy az ott felsorolt tulajdonságok, például a faj, szín, nem, stb. az egyén saját elhatározásától nem függő, megváltoztathatatlan tulajdonságok [42/2012. (XII. 20.) AB határozat [40], 3206/2014. (VII. 21.) AB határozat [27]].

A szabályozás célja tehát – többek között – az orvostudományi alapokon nyugvó születési nem mint a személy azonosító adatának a regisztrálása és nyilvántartása volt, figyelemmel arra is, hogy a nemet, illetve a nemi identitást érintő egyéb adat kifejezetten anyakönyvben történő nyilvántartásának az Alaptörvényből, illetve a szabályozás céljából levezethető alkotmányos indoka nincs.

A születési nem mint a személyazonosító adatok nyilvántartásának új eleme egy nem megváltoztatható tényhelyzetet rögzít. Mindazon jogok és kötelezettségek, amelyeket jogrendszerünk a biológiai nemhez társít, e meg nem változtatható tulajdonsághoz és nem az azt csupán deklaráló nyilvántartási adathoz kötődnek.

3. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában kifejtette, hogy álláspontja szerint a hatályos szabályozás következtében sérül emberi méltósága, az abból fakadó önrendelkezési és névviselési joga, valamint a magán- és családi élethez való joga. Véleménye szerint az emberi

méltósághoz, magánszférához, lelki egészséghez való joggal összefüggésben a szabályozás sérti a jogegyenlőség elvét, egyéb helyzetben alapuló hátrányos megkülönböztetést valósít meg, mivel a nemi identitás állam általi jogi elismerését a transzneműektől megtagadja, míg a nem transznemű emberek nemi identitásának jogi elismerését biztosítja.

Az Alkotmánybíróság több határozatban is rámutatott, hogy a magánszférához való jog és a magánélet szabadságához való jog az egyén autonómiájának védelmére szolgáló olyan alapjog, amely az ember veleszületett méltóságából ered [56/1994. (XI. 10.) AB határozat]. A magánszféra sérelmét jelentheti, ha az állam kellő indok nélkül avatkozik be a magánszféra körébe tartozó viszonyokba [46/1991. (IX. 10.) AB határozat, 36/2005. (X. 5.) AB határozat].

Álláspontom szerint – a fent kifejtettek alapján – a szabályozás annak céljából eredően nem terjedhet ki arra, hogy a természetes személyazonosító adatként nyilvántartott születési nemen túlmenően az indítványozó által kívánt adatot is nyilvántartsa. Ezt az egyén emberi méltóságából eredő magánszférához való jogának védelme indokolja, figyelemmel arra, hogy az egyén nemi identitása és annak kibontakoztatása a személyiség olyan elemét képezi, amellyel összefüggésben az államnak elsősorban be nem avatkozási kötelezettségének kell eleget tennie.

Alapvető különbség van ugyanis a születési nem mint deklaratív, jogot és kötelezettséget nem keletkeztető, csupán egy – az orvostudomány által alátámasztott módon meg nem változtatható – tényhelyzetet rögzítő nyilvántartási adat és az egyén nemi identitása és annak kibontakozása mint – az Át. vonatkozó rendelkezései által nem érintett – alapjog között.

4. A 27/2015. (VII. 21.) AB határozat megállapította, hogy a saját név viseléséhez való jog tartalmát tekintve azt fejezi ki, hogy az egyén meglévő – állam által regisztrált – neve senkitől sem vehető el, s az állam az érintett beleegyezése nélkül a nevet nem is változtathatja meg, tehát az korlátozhatatlan. Az Alkotmánybíróság a névjog egyes elemeit 58/2001. (XII. 7.) AB határozatában értelmezte. E határozat elvi jelentőséggel mutatott rá, hogy a névjog egyes elemei, így például a névváltoztatás már a névjog korlátozható tartományába esnek. E korlátozás alkotmányossága az általános szükségességi-arányossági teszt alapján ítélt meg, kiemelendő azonban, hogy az indítvány e részében tartalmilag a korábban is hatályos, az utónév-változtatás nemtől függő anyakönyvezésének történetileg kialakult szabályozását sérelmezi.

5. Az Alkotmánybíróság egyenlőséggel kapcsolatos gyakorlata szerint a diszkrimináció tilalmába ütközik az azonos szabályozási koncepción belül adott, homogén csoportra nézve eltérő szabályozás, kivéve, ha az eltérésnek ésszerű, kellő súlyú alkotmányos indoka van, azaz nem önkényes [21/1990. (X. 4.) AB határozat]. Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben kifejtette továbbá, hogy hátrányos megkülönböztetés akkor áll fenn, ha a szabályozás lényeges eleme tekintetében nem azonos az alanyok elbírálása, jogaik és kötelezettségeik meghatározása [8/2000. (III. 31.) AB határozat]. Az Alaptörvény a nemek között két kategóriát ismer el: a férfi és női nemet. Az anyakönyvi nyilvántartással kapcsolatos szabályozás ezzel összhangban írja elő e két kategória azonosítási célú regisztrálásának szükségességét. A szabályozás az indítványozó által megjelölt körre vonatkozó eltérő rendelkezést nem tartalmaz, a hatályos szabályozás tehát az Alaptörvénybe ütköző hátrányos megkülönböztetést álláspontom szerint nem valósít meg.

6. Az indítványozó a jogszabály jogbiztonság elvének való megfelelést alapvetően abból a szempontból vitatja, hogy a születési nem – amelyet az Át. tölt meg normatartalommal – nem

jelenik meg a jogrendszer egészében. Ezzel szemben az indítvány maga is rámutat arra a jogszabályi rendelkezésre, amely alapján a magyar állampolgárok vonatkozásában a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás alapvető adatforrása az anyakönyv. Ebből következően az anyakönyvi eljárásról szóló törvényben meghatározott fogalomból levezethetővé válik, hogy közvetetten a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban nyilvántartott „nem” adaton túl, más állami nyilvántartások is a születési nemnek megfelelő adatot tartják nyilván.

A születéskori biológiai nemnek megfelelő adaton alapuló „születési nem” fogalom meghatározásának egyedül az anyakönyvi nyilvántartás vonatkozásában van relevanciája, tekintettel arra, hogy ez az első állami nyilvántartás, amely az egyént élve születésétől kezdve nyilvántartja. Minden más állami nyilvántartásnak az anyakönyv közvetlen vagy – a személyiadat- és lakcímnnyilvántartáson keresztül – közvetett adatforrása, így a születési nem fogalmának megfelelően nyilvántartásba vett adat determinálja más nyilvántartásba bejegyzett „nem” adatnak a tartalmát is. Mindezekből megállapítható, hogy a „születési nem” fogalmának bevezetése nem sérti sem a normavilágosság követelményét, sem a jogrendszer összhangját.

Az indítványozó alkotmányjogi panaszában kifejtette továbbá, hogy a módosított rendelkezések folyamatban lévő eljárásokban történő alkalmazásának előírása sérti a jogállamiság elvét, ezzel összefüggésben előadta, hogy a szabályozás nem biztosítja az eljárások stabilitását, a megfelelő felkészülési időt, valamint az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát.

A 34/2014. (XI. 14.) AB határozat az Alkotmánybíróság Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésén alapuló gyakorlatát a következők szerint összegezte: „A jogállamiság egyik legfontosabb alkotóeleme a jogbiztonság, amely – egyebek között – megköveteli, hogy a jogalanyoknak meglegyen a tényleges lehetőségük arra, hogy magatartásukat a jog előírásaihoz tudják igazítani, ennek érdekében a jogszabályok a kihirdetésüket megelőző időre nézve ne állapítsanak meg kötelezettséget, illetőleg valamely magatartást visszamenőleges hatállyal ne minősítsenek jogellenesnek”.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata töretlen a tekintetben, hogy önmagában az, hogy a jogalanyok másként cselekedtek volna, ha előre láthatták volna, hogy egy jogszabály miként módosul, nem ad módot a jogbiztonság címén az alaptörvény-ellenesség megállapítására. A határozatok rámutattak, hogy a visszaható hatályú jogalkotás tilalmának ilyen kiterjesztő értelmezése alkotmányjogi alapon nem indokolható [4/2020. (I. 29.) AB határozat [22], 16/2014. (V. 22.) AB határozat [32]].

Az At. Módtv. által megállapított, illetve módosított vonatkozó rendelkezései nem állapítanak meg kötelezettséget, nem korlátoznak alapjogot, s nem minősítenek valamely magatartást jogellenesnek sem visszamenőleges hatállyal, sem a jövőre nézve. A születési nem mint biológiailag meghatározott, meg nem változtatható tényhelyzet az ember jogképessége keletkezése pillanatától adott. Az e tényhelyzethez kapcsolódó jogokat és kötelezettségeket pedig nem a Módtv. által megállapított, illetve módosított, az indítványban támadott rendelkezések keletkeztetik. Következésképpen ezek – a jogképesség kezdetétől megváltoztathatatlanul adott tényhelyzetet rögzítő szabályok – tekintetében fogalmilag kizárt a jogállamiság elvéből eredő jogbiztonság követelményének sérelme, s ekként a visszaható hatályú jogalkotás tilalmába való ütközés, hiszen nem kerül sor kötelezettség megállapítására, illetőleg valamely magatartást visszamenőleges hatállyal történő jogellenessé minősítésére. Kiemelendő, hogy önmagában a folyamatban lévő eljárásokat érintő szabályozás az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint sem jelenti alaptörvény-ellenesség megvalósulását.

7. Az indítványozó által állított, az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésében meghatározott testi és lelki egészséghez fűződő jog vélt sérelmével összefüggésben fontos kiemelni, hogy a transzszexualizmus továbbra is egy betegség. Jelenleg a transzszexualizmust az Egészségügyi Világszervezet a „Mentális és viselkedészavarok” fejezetben szerepelteti. Elkészült ugyan a Betegségek nemzetközi osztályozásának (BNO) új verziója – amelyet 2022. január 1-jétől kell alkalmazni –, de ez sem hagyja el a betegségek közül a transzszexualizmussal összefüggő állapotot, hanem áthelyezi a „Szexuális egészséggel kapcsolatos állapotok” fejezetbe. A testi és lelki egészséghez fűződő jog, valamint az egyén önrendelkezési jogának érvényesülése tekintetében ugyanakkor alapvető jelentőséggel bír annak hangsúlyozása, hogy a nemi átalakító beavatkozásokat a jogalkotó semmilyen formában nem korlátozta, ellenben az egyén autonómiáját, az emberi méltóságot a lehető legnagyobb mértékben tiszteletben tartva járt el a szabályozás megalkotásakor.

A fentiekből megállapítható, hogy a transzszexuális személyek testi és lelki egészséggel összefüggő állapota nincs összefüggésben az alkotmányjogi panasszal támadott szabályozással, így a megsemmisíteni kért rendelkezések nem ütköznek az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésébe. Mindazonáltal a jogalkotó a biológiai nemnek megfelelő adat állami regisztrálásával és következetes nyilvántartásával a testi és lelki egészség védelme mellett áll ki, figyelemmel arra, hogy az orvosi diagnózis felállítása során elengedhetetlen információ lehet a beteg biológiai nemének ismerete, amely egy téves diagnózis esetén a beteg életének megmentését is befolyásolhatja.

Az indítványozónak az interszex személyek helyzetére vonatkozó előadására megjegyzem, hogy a törvény nem hagyja figyelmen kívül, hogy léteznek olyan személyek, akik esetében az elsődleges nemi jelleg és a kromoszóma alapján meghatározható „nem” adat nem esik egybe. A születési nem fogalma ennek ismeretében az elsődleges nemi jelleg és a kromoszóma viszonylatában az „illetve” kötőszót tartalmazza, amely nemcsak együttes feltételként, hanem vagylagosan is értelmezhető. Ennek megfelelően, amennyiben az elsődleges nemi jelleg alapján nem lehetne következtetni a születési nemre, akkor további támpontot jelenthet a kromoszóma vizsgálata. A kromoszómák vizsgálatát természetesen nem minden esetben végzik el, hiszen az esetek többségében elegendő az elsődleges nemi jelleg vizsgálata. Az anyakönyvvezető a „születési nemre” vonatkozó adatot – ugyanúgy ahogyan korábban is – egészségügyi szakember által igazolt adattal, mérlegelés nélkül veszi nyilvántartásba.

Amennyiben születési rendellenességből fakadóan nem határozható meg egyértelműen a biológiai nem, és utóbb orvosi igazolás támasztja alá, hogy a gyermek neme a születés bejelentése során közölt adathoz képest nem nő, hanem férfi – vagy éppen fordítva –, akkor ez a helyzet, ahogyan korábban is, úgy a jövőben is kezelhető lesz az anyakönyvi nyilvántartásban. Ennek formája az anyakönyvbe bejegyzett adat kijavítása, amely nem azonos az anyakönyvbe bejegyzett adat megváltoztatásával. Hangsúlyozandó, hogy az interszex személyek helyzete korábban és a törvénymódosítás értelmében sem esik egy tekintet alá azzal a helyzettel, ha valaki nem tud azonosulni a biológiai nemével. Megjegyzendő továbbá, hogy kromoszóma rendellenességek esetében is többségében meghatározható, hogy mely nemnél fordulnak elő. Például Turner-szindrómáról csak nők, míg Klinefelter-szindrómáról csak férfiak esetében beszélhetünk. Így esetükben megállapítható, hogy a születési nem fogalmának bevezetése semmilyen kihatással nincs.

8. Az indítványban foglaltakkal összefüggésben elvi jelentőséggel emelendő ki, hogy az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése szerint Magyarország védi a házasság intézményét mint

férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A hivatkozott bekezdés azt is rögzíti, hogy a családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Ezzel összhangban a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 4:5. §-ának (1) bekezdése úgy rendelkezik a házasságról, hogy az akkor jön létre, ha az együttesen jelen lévő férfi és nő az anyakönyvvezető előtt személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot köt. Az Alaptörvénnyel összhangban tehát csak férfi és nő köthet érvényesen házasságot.

Mivel a nem – az indítványozó által sem vitatott módon – biológiailag teljesen nem változtatható meg, az indítványban foglalt értelmezés szerinti nemiség anyakönyvi nyilvántartásban történő jogi elismerése önmagában Alaptörvénybe ütköző helyzetet valósítana meg, tekintettel arra, hogy az figyelmen kívül hagyná a kiemelt alaptörvényi védelmet élvező, keresztény alapokon nyugvó házasság jogintézményének immanens lényegét.

Az Alaptörvény L) cikkében foglaltak szoros kapcsolatban állnak továbbá az Alaptörvény R) cikk (4) bekezdésében foglaltakkal is, vagyis azzal, hogy Magyarország alkotmányos önazonosságának és keresztény kultúrájának védelme az állam minden szervének kötelessége. A keresztény kultúra alapja, hogy az ember mint teremtett lény férfi vagy női nemű lehet, más kategória sem jogilag, sem ténylegesen nem képzelhető el. Az a megközelítés tehát, amely az emberi nemek tényekre alapozottságát viszonylagossá teszi, ellentétes azokkal az értékekkel, amelyekre Magyarország Alaptörvényének rendelkezései épülnek.

Álláspontom szerint tehát a támadott törvényi rendelkezések az Alaptörvénnyel – a fentiek alapján – összhangban állnak.

Kérem tájékoztatásom szíves elfogadását.

Budapest, 2020. augusztus „20.”

Tisztelettel:

dr. Janó Márk
közigazgatási államtitkár